
Ján Stanislav v kontexte bulharskej slavistiky

Mária Košková

Na návrh bulharskej vedeckej obce Prezídium Národného zhromaždenia Bulharskej republiky udelilo Jánovi Stanislavovi dňa 15. júna 1963 Rad Cyrila a Metoda I. stupňa. Toto vysoké ocenenie bolo nestorovi slovenskej slavistiky a slovistiky odovzdané ako uznanie kvalít jeho dovtedajšej vedeckovýskumnej práce zameranej prevažne historicky, ako aj so zreteľom na jeho výskum staroslovienčiny a cyrilo-metodskej problematiky, keďže celý rok 1963 sa v Bulharsku niesol v znamení osláv tisícstého výročia slovanskej písomnosti. Dielo Jána Stanislava bolo v Bulharsku známe nie len jeho súčasníkom, významným predstaviteľom bulharskej slavistiky a bulharistiky druhej generácie bulharských vedcov, ktorá sa formovala po oslobodení krajiny spod osmanského jarma, ale nachádza ohlas i u dnešných mladých slavistov a bulharistov. V tejto súvislosti vyvstáva otázka, aké postavenie zastáva Ján Stanislav v kontexte bulharskej vedy? Pokúsime sa ju zodpovedať v predkladanom príspevku, ktorý je prvou sondou do tejto vzájomnej komunikácie.

Pri hľadaní odpovede na takto postavenú otázku možno vychádzať z dostupných prameňov a dokumentov, ktoré sú svedectvom najmä o vedeckovýskumnej práci Jána Stanislava do istej miery späté aj s bulharskou tematikou či Bulharskom. Pokiaľ ide o jeho osobné vzťahy s bulharskými kolegami či jeho postoj k bulharskej vede, neodmysliteľným príspevkom ich poznania by bola osobná korešpondencia zachovaná v jeho pozostalosti, ktorú však zatiaľ rodina nespřístupnila.

V známom rozprávaní o profesorovi Jánovi Stanislavovi *Život v slove*,¹ ktoré napísal jeho syn Ivan, nachádzame o bulharských slavistoch či o vzťahu slovenského slavistu k Bulharsku iba kusé informácie. Spomínajúc si napríklad na Tadeusza Lehra-Spławińskiego, ktorý chodieval na Slovensko a mal Slovákov rád, J. Stanislav poznamenal, že „Lehr-Spławiński sa na zjazde slavistov v Sofii staral o zastúpenie Slovákov v medzinárodnom komitáte slavistov a že sa spoločne „poveselili“ na slavistickom bankete.“² Zo stretnutia s André Vaillantom si do zápisníčka počas svojho parížskeho pobytu v roku 1932 zaznamenal jeho poznámku: „je samozrejmé, že makedónske dialekty sú bulharské, ani Belić to nepopiera. Je smiešne, keď to Bulhari všade dokazujú. Je chybné, ak sa z jazykových izoglos robia politické konzekvencie.“³ Na inom mieste poznamenáva, že významný fran-

---

¹ Stanislav, I.: *Život v slove*. Rozprávanie o profesorovi Jánovi Stanislavovi. Bratislava: Slovenský spisovateľ, 1987.

² Tamže, s. 49.

³ Tamže, s. 53.

cúzsky slavista „Antoine Meillet, ktorému sa nepáčil Mladenov (Stefan Mladenov - pozn. M.K.), zazlieval Bulharom ich „prílišné politizovanie.“⁴ Hoci vytrhnuté z kontextu, uvedené výroky predsa len čosi napovedajú.

Z nám dostupných materiálov sa dozvedáme, že Ján Stanislav sa priatelil s doyenom bulharskej slavistiky Ivanom Lekovom⁵ a s Konstantinom Popovom.⁶ Zatiaľ nemáme doloženú skutočnosť a môžeme len predpokladať, že s bulharskými slavistami sa J. Stanislav stretával na svojich zahraničných cestách a študijných pobytoch. Ako sám spomínal „nejedna známosť Slováka s cudzincom vznikla v Prahe,⁷ kde sa pod vplyvom M. Weingarta stal štipendistom Slovanského seminára Univerzity Karlovej (1929) a kde sa neskôr i habilitoval. Nielen Praha, ale aj Krakov, mesto ďalšieho študijného pobytu J. Stanislava (1931), bol v tridsiatych rokoch minulého storočia, ale i neskôr, európskym centrom slavistiky. Ako uvádza I. Bujukliev, „v Krakove sa stretávali vedci zo všetkých veľkých európskych univerzít a sotva by sme mohli spočítať všetkých bulharských vedcov, ktorí absolvovali Krakovskú školu.“⁸ Aj v súvislosti s ďalšími študijnými pobytmi J. Stanislava v Belehrade, Ľubl'ane (1930) a v Paríži (1932) treba poznamenať, že mnohí bulharskí vedci v tom čase absolvovali svoje filologické vzdelanie či špecializáciu na slavistických katedrách významných európskych univerzít. Zo spomienok J. Stanislava zisťujeme, že „nejeden cudzinec prišiel i do Liptova a bol i dlhší čas jeho hosťom“ a potom „ostal priateľom Slovákov navždy. Ak to bol slavista, postaral sa, aby na jeho domácej univerzite vznikli kurzy alebo prednášky o slovenskom jazyku, literatúre, národopise atď.“⁹

Z osobného rozhovoru s bulharskou dialektologičkou doc. Donkou Vakarel-skou sa dozvedáme, že J. Stanislav sa vždy zaujímal o dianie v bulharskej jazykovede. Z príležitosti jeho sedemdesiatin vedkyňa uverejnila v časopise *Български език* (1975, s. 75-76) jubilejný článok, v ktorom zaznamenala štyri recenzie dialektologickej (D. Ivanov), fonetickej (S. Stojkov), ortoepickej (S. Stojkov) a literárnej (E. Georgiev) publikácie bulharských vedcov, ktoré vyšli z pera J. Stanislava. Na doplnenie zoznamu recenzií bulharských prác, ktoré J. Stanislav zhodnotil, treba uviesť aj jeho správu o Eninskom apoštolári z XI. stor., ktorý s rozborom jazyka, písma a slovníkom vydali K. Mirčev a Ch. Kodov.¹⁰

---

⁴ Tamže, s. 56.

⁵ Pozri o tom Буюклиев, Ив.: Проф. Д-Р Ян Станислав - формирането на учения. In: *Език и литература*, 1994, roč. 49, č. 2, s. 137 a tiež Horák, E.: *Общност и многообразие на славянските езици. Сборник в чест на проф. Иван Леков*. София, АСД, 1997. 348 с. In: *Slavica Slovaca*, 1999, roč. 34, č. 1, s. 87.

⁶ Буюклиев, Ив.: Проф. Д-Р Ян Станислав - формирането на учения, tamže.

⁷ Stanislav, I.: *Život v slove*, c. d., s. 32.

⁸ Буюклиев, Ив.: Проф. Д-Р Ян Станислав - формирането на учения, c. d., s. 136.

⁹ Stanislav, I.: *Život v slove*, c. d., s. 33.

¹⁰ Stanislav, Ján: Mirčev, K. - Kodov, Chr.: Eninski apostol. Starobългарски pametnik ot XI. vek. Вългарска академия на науките. Sofia 1965, s. 264. In: *Slavica Slovaca*, 1966, roč. 1, č. 1, s. 102-103.

O tom, že J. Stanislav veľmi pozorne sledoval výsledky vedeckovýskumných prác svojich bulharských kolegov a rešpektoval ich názory, svedčia mnohé citácie ich diel v jeho autorských publikáciách. Pozoruhodný je napríklad prehľad odkazov v bibliografii dvojzväzkového diela *Starosloviensky jazyk I a II* (1978, 1987), kde sú uvedené mená najvýznamnejších osobností bulharskej slavistiky i bulharistiky v tom čase (A. Teodorov-Balan, S. Mladenov, L. Miletič, S. Romanski, V. Georgiev, I. Lekov, S. Ilčev, K. Mirčev, S. Stojanov, M. Janakiev, I. Zaimov, J. Gălăbov); zvláštnosťou je, že vedľa diela I. Lekova *Kratka sravnitelna istoričeska i tipologičeska gramatika na slavianskite ezici* (1968) J. Stanislav uvádza poznámku „Opierame sa o toto dielo“¹¹ (o tejto skutočnosti sa však zmienime nižšie).

Pracovné pobyty Jána Stanislava v Bulharsku

V spomienkovej knihe o svojom otcovi Ivan Stanislav poznamenáva, že Ján Stanislav absolvoval niekoľko zahraničných ciest a bez konkrétnejších údajov sa zmieňuje o tom, že prednášal aj v Bulharsku.¹² Z kontextu disponibilných materiálov sme zaznamenali jeho bulharské pracovné pobyty, ktoré realizoval v dvoch po sebe nasledujúcich rokoch. V prvom rade treba spomenúť aktívnu účasť J. Stanislava na 5. medzinárodnom zjazde slavistov, ktorý sa pod predsedníctvom indoeuropeistu a trakológa Vladimira Georgieva uskutočnil v dňoch 17.- 23. septembra 1963 v Sofii. Bol to rok pamätného cyrilo-metodovského jubilea, ktorému bolo venované aj jedno z dvoch plenárnych zasadnutí zjazdu. Zjazd sa stretol s veľkým ohlasom doma i v zahraničí, pozitívne naň reagovali aj slovenskí jazykovedci, ktorí sa v správach o kongrese zamerali predovšetkým na jazykovedné sekcie. V príspevku *Slavisti v Sofii* sa o zjazde vyjadril aj J. Stanislav.¹³ Medzi posudzovateľmi zjazdu vo všeobecnosti panuje zhoda v tom, že kongres sa vyznačoval s dovtedy najvyššou účasťou,¹⁴ hoci informácie o počte účastníkov sa rozchádzajú – od 1200 slavistov¹⁵ do 1400 slavistov¹⁶ z 26 krajín. Z bývalého Československa prišlo asi 170 pracovníkov, z toho 75 slavistov tvorilo oficiálnu delegáciu, ktorá patrila medzi najpočetnejšie.¹⁷ Zjazd prinášal nové smerovanie vo vedeckovýskumnej oblasti aj s ohľadom na tematiku, metodiku i metodológiu a v porovnaní s predošlými kongresmi sa vyznačoval široko chápanou slavistikou. Vo svojej charakteristike

¹¹ Stanislav, J.: *Starosloviensky jazyk I*. Bratislava: Slovenské pedagogické nakladateľstvo, 1978, s. 12.

¹² Stanislav, Ivan: *Život v slove*, c. d., s. 193.

¹³ Stanislav, J.: *Slavisti v Sofii*. In: *Kultúry život*, 1964, č. 37, s. 5

¹⁴ Леков, Ив.: Славянското сравнително-историческо, типологично, описателно и приложно езикознание на V международен славистичен конгрес през 1963 година. In: *Български език*, 1964, кн. 2-3, s. 236.

¹⁵ Blanár, V.: V. medzinárodný zjazd slavistov v Sofii (16.-23. septembra 1963). In: *Jazykovedný časopis*, 1964, roč. 15, č. 1, s. 76.

¹⁶ Георгиев, В.: Работата на V международен конгрес на славистите в София. In: *Български език*, 1963, XIII, кн. 6, s. 513.

¹⁷ Jóna, E.: V. medzinárodný zjazd slavistov v Sofii. *Slovenská reč*, 1964, s. 112.

zjazdu V. Blanár, ktorý všeobecne zhrnul tematiku jazykovednej sekcie najmä v porovnaní s predchádzajúcim moskovským kongresom, vyjadril výhradu k výberu slovenských jazykovedných publikácií prezentovaných na veľkej výstave medzikongresovej slavistickej knižnej produkcie. Tie podľa neho nezodpovedali téme organizovanej výstavy *Slavistika medzi dvoma zjazdmi* a neposkytovali úplný obraz o slovenskej lingvistickej slavistike. Slovenská slavistika tak nevyužila možnosť predstaviť svoju produkciu svetovej odbornej verejnosti.¹⁸ Na výstavu sa napr. nedostalo hodnotné spracovanie Dvončovej *Bibliografie slovenskej jazykovedy za roky 1957-1960*.¹⁹ Navyše „z okruhu porovnávacej slovanskej lexikológie chýbali referáty všeobecného a základnejšieho rázu a nebolo ani referátov z oblasti slovanskej lexikografie.“²⁰ Z trinástich sekcií, kde prebiehali prednášky a diskusie (päť jazykovedných, päť literárnovedných, jedna literárno-lingvistická, jedna o ľudovo-umeleckej tvorbe, jedna o historicko-filologických problémoch), z ktorých každá bola rozdelená do niekoľkých ďalších podsekcii, tradične najväčšie zastúpenie mala ústredná sekcia historicko-porovnávacieho výskumu slovenských jazykov. Väčšia časť referátov podľa V. Blanára sledovala jeden cieľ - „skúmať vzájomne podmienený vývin čiastkových štruktúr a plánov jazyka a hľadať možnosti odlišiť geneticky podmienený vývin od nezávislého, konvergentného vývinu.“²¹ V rámci tejto sekcie vystúpil aj J. Stanislav s referátom na tému *Poznámky zo slovenskej a slovanskej historickej syntaxe*. Vo svojom príspevku poukázal na súvislosť medzi historickým vývinom slovenskej a južnoslovanskej syntaxe a na príklade niektorých slovenských spojok (*ked'*, nárečových *kod'*, *kod*; *nech*, nárečových *nek*, *nak*; *už*; *hoci*), ktoré majú analógie v iných slovanských jazykoch, konštatoval, že sa lingvistická geografia môže uplatniť aj v syntaxi a ukázať na zemepisnú súvislosť tých jazykov, ktoré dnes nesusedia.²²

Tak ako predchádzajúce zjazdy, aj bulharský zjazd spĺňal dôležitú zásadu účasti na jednotlivých rokovaníach - aby boli všetky referáty vopred publikované a aby tak boli prístupné na štúdium všetkým záujemcom.²³ Zborník *Československé prednášky pro V. mezinárodní sjezd slavistů v Sofii* zahŕňajúci 46 príspevkov (referátov, koreferátov a správ) českých a slovenských lingvistov, literárnych vedcov a historikov, ktorý pripravil Československý komitét slavistov, bol teda publikova-

¹⁸ Blanár, V.: V. mezinárodní sjezd slavistov v Sofii (16.-23. septembra 1963), c. d., s. 78.

¹⁹ Dvonč, L.: *Bibliografia slovenskej jazykovedy za roky 1957-1960*. Martin: Matica slovenská, 1962. 341 s.

²⁰ Tamže, s. 79.

²¹ Tamže, s. 80.

²² Stanislav, J.: *Poznámky zo slovenskej a slovanskej historickej syntaxe*. In *Československé prednášky pro V. mezinárodní sjezd slavistů v Sofii*. Praha: Československý komitét slavistů. Nakladatelství ČAV, 1963, 1963, s. 83-86.

²³ Horecký, J.: *Československé přednášky pro V. mezinárodní sjezd slavistů v Sofii*. Praha 1963, 376 strán. In: *Slovenská reč*, 1964, 3, s. 176.

ný v predstihu pred konaním zjazdu.²⁴ Najviac publikácií venovaných sofijskému zjazdu vyšlo v Bulharsku. Päť zväzkov zborníka *Славянска филология* pripravil Bulharský komitét slavistov, Bulharská akadémia vied vydala ďalšie hodnotné zborníky prác, napr. *Известия на института за български език*, Filologická fakulta Sofijskej univerzity sv. K. Ochridského vydala *Славянски студии* a iné.²⁵ Prvý zväzok edície *Славянска филология* priniesol odpovede jazykovedcov - slavistov prevažne z európskych krajín na otázky vedeckej ankety kongresu. Na tri otázky odpovedal aj Ján Stanislav.²⁶

Rok 1963 bol pre bulharskú slavistiku významný z niekoľkých hľadísk. Okrem stretnutia slavistov z celého sveta, ktorí sa v Sofii zišli na svoj 5. medzinárodný zjazd slavistov, v onom pamätnom roku bola v starobyľom historickom centre bulharskej kultúry a vzdelanosti vo Velikom Tärnove založená pedagogická fakulta, ktorá onedlho získala status druhej najväčšej bulharskej univerzity a bola pomenovaná po svätých bratoch Cyrilovi a Metodovi. A do tretice sa v tom istom roku pred otvorením kongresu slavistov ustanovila tradícia letných kurzov bulharského jazyka a literatúry pre cudzincov zaoberajúcich sa problémami slavistiky a bulharistiky. Zo správ časopisu *Език и литература* sa dozvedáme, že v nasledujúcom roku 1964 Ján Stanislav opäť navštívil Bulharsku, kde sa spolu so Šimonom Ondrušom zúčastnili druhého ročníka letného Medzinárodného seminára bulharského jazyka a literatúry pri Sofijskej univerzite Klimenta Ochridského.²⁷ Na tomto seminári bolo 59 hostí z 13 krajín. Okrem teoretických prednášok popredných bulharských vedcov, ako boli napr. I. Lekov, S. Stojkov, K. Kuev, C. Romanski, E. Georgiev, P. Dinekov a ďalší, účastníci seminára absolvovali aj hodiny praktickej výučby bulharského jazyka a počas päťdennej exkurzie sa mohli oboznámiť so vzácnymi starobyľnými pamiatkami Bulharska.

Vedecké práce Jána Stanislava publikované v Bulharsku

Málo početné vedecké práce Jána Stanislava publikované v bulharských jazykovedných časopisoch prinášajú vedecké výklady trvalej hodnoty. Hoci svoje prvé recenzie o prácach bulharských kolegov uverejnené v českých a slovenských vedeckých periodikách napísal J. Stanislav už v tridsiatych rokoch XX. storočia,²⁸ jeho prvým príspevkom publikovaným v Bulharsku bola krátka, avšak obsažná štúdia *O prehodnotení veľkomoravských prvkov v cyrilometodejskej literatúre*. Vy-

²⁴ Československé přednášky pro V. mezinárodní sjezd slavistů v Sofii. Praha: Československý komitét slavistů. Nakladatelství ČAV, 1963.

²⁵ Blanár, V.: V. medzinárodný zjazd slavistov v Sofii (16.-23. septembra 1963), c. d., s. 77.

²⁶ Славянска филология. Том I. Отговори на въпроси за научната анкета по езикознание. София: Издателство на БАН, 1963, s. 397. Odpovede Jána Stanislava pozri na s. 124-125, 360-362, 378-379.

²⁷ Език и литература - Хроника, кн. 5, 1964, s. 78-79.

²⁸ Zoznam prác zachytáva Вакарелска-Немова, Д.: Професор Д-р. Ян Станислав на седемдесет години. In: Български език, 1975, гоџ. 25, џ. 1, s. 76.

šla v zborníku vydanom Bulharskou akadémiou vied pri príležitosti 95. výročia narodenia a 75. výročia vedeckej a publikačnej činnosti akademika Alexandra Teodorova-Balana v 1955 roku. V súvislosti s novými materiálmi J. Stanislav vnáša svetlo pri vykresľovaní veľkomoravských prvkov v staroslovienskych pamiatkach. Na základe historických dokladov, ale aj údajov z nárečí a terénnych názvov rozoberá miestne názvy v oblasti medzi Devínom a Nitrou (*Garázda, Gorazď, Garažd, Mučeniky, mussenic, Kajal* a iné) a konštatuje, že „veľkomoravské prvky v staroslovienskych pamiatkach pochodia predovšetkým z reči pomocníkov Konštantína a Metoda, z reči kňazov veľkomoravského pôvodu.“²⁹

Chronologicky nasledujúci príspevok *Кирил и Методий във Великоморавия* (Cyril a Metod na Veľkej Morave), publikovaný na stránkach denníka *Narodna mladež* zo dňa 22. mája 1957, ktorý registruje L. Dvonč vo svojej publikácii *Bibliografie slovenskej jazykovedy za roky 1957 - 1960* (1962), sa nám nepodarilo zadovážiť. Ďalšie štyri štúdie J. Stanislava sú uverejnené v bulharskom preklade v časopise *Български език и литература* v rozmedzí rokov 1963-1967. Meno excelentného prekladateľa štúdií do bulharčiny sa nikde neuvádza.

V stati *Кирило-методиевската традиция в Словашко* (Cyrilo-metodovské tradície na Slovensku) publikovanej v r. 1963 sa J. Stanislav zameriava najmä na kult sv. Demetera Solúnskeho, ktorého sviatok sa od čias Veľkomoravskej ríše dodnes slávi na Slovensku 26. októbra, podobne ako to bolo v Solúne. Na jeho počesť, pravdepodobne na Veľkej Morave, vznikla aj liturgia. V dôsledku kultu sv. Demetera sa zachovali rozličné tvary toponymických názvov (napr. *Demetrová, Domos, Demuš, Dimiša* a iné), ako aj krstné mená či priezviská (*Demeter, Dimiter, Demiter, Domiter*) a pokiaľ ide o Slovensko, nemožno hovoriť iba o byzantskom vplyve, ale o zjavných stopách cyrilo-metodskej kultúry na Veľkej Morave.³⁰ Menšiu pozornosť autor venuje aj kultu sv. Klimenta (s variantmi mien *Klement, Klimeš, Klimko, Klimo*), ktorý sa zachoval aj po zániku Veľkej Moravy. Po desiatich rokoch od smrti J. Stanislava bola táto štúdia so zmenou etnonyma *Словашко* na *Словакия* v názve opäť uverejnená v zborníku vybraných statí v bulharčine *Езиковедската българистика в Чехословакия*, ktorý zostavil český slavista Ján Peter. V prílohe zborníka sú uvedené stručné životopisné údaje o jednotlivých autoroch a v tematickom *Zozname vybranej literatúry bulharistických prác v Československu* je registrovaných ďalších 12 bibliografických odkazov na práce J. Stanislava.³¹

²⁹ Stanislav, J.: Oprehodnotení veľkomoravských prvkov v cyrilometodskej literatúre. In: Сборник в чест на академик Александър Теодоров-Балан. София: Издание на Българската академия на науките, 1955, s. 359.

³⁰ Станислав, Я.: Кирило-методиевската традиция в Словашко. In: Език и литература, 1963, гоџ. 18, џ. 3, s. 6.

³¹ Станислав, Я.: Кирило-методиевската традиция в Словакия. In: Езиковедската българистика в Чехословакия. (Съставил Ян Петър). София: Наука и изкуство, 1987, s. 200-210.

V nasledujúcom článku *Някои въпроси на старите отношения между българии и словаци* (Niektoré otázky starodávnych vzťahov medzi Bulharmi a Slovákami) na základe historických dokladov J. Stanislav poukazuje na zotrvanie kniežaťa Pribinu a jeho syna Kocel'a na bulharskom území v rokoch 834, 835, 836, 837 a 838. Predpokladá, že „tu treba hľadať počiatky náklonnosti k slovanskému písmu a starobulharskému jazyku, ktorú Kocel' neskôr prejavuje.“³² Autor konštatuje, že vzťahy Veľkej Moravy s Bulharskom nie sú dostatočne vedecky osvetlené a ako príklad uvádza dovoz soli z Bulharska na Veľkú Moravu, ktorý zabezpečoval Svätopluk.³³ Z dôvodu častého používania termínov *Bulgari et Slavi* vedľa seba v starých kronikách bude potrebné zistiť, kam až siahala severná hranica bulharského obyvateľstva v stredoveku a pritom brať do úvahy výskumy maďarských a rumunských slavistov.

Štúdia *Имало ли е в Словакия старобългарска култура през IX век?* (Bola na Slovensku v IX. storočí starobulharská kultúra?) pozostáva z dvoch častí. V rozsiahlejšej prvej časti nazvanej *Град Нумпа* (Mesto Nitra), kde je podľa Života Klimentovho alebo tzv. Bulharskej legendy situované posledné obdobie činnosti žiakov Cyrila a Metoda pred ich vyhnaním, J. Stanislav konštatuje, že „na Veľkej Morave mali dobré, priaznivé správy o kultúre v Bulharsku, kde by mohli nájsť podmienky pre pokojnú prácu.“³⁴ Analyzuje niektoré slová, mená a názvy (napr. *mučénik, Kajich, Kajal, Galanta, Sombor, Izbegh*), ktorých hromadenie na jednom mieste nemožno pokladať za náhodu. Prezentovaný materiál „je v každom prípade svedectvom toho, že v Nitre a jej okolí je veľa dôležitých znakov toho, že sa venovala starostlivosť starobulharskému písomníctvu a že niektorí známi dejatelia tejto kultúry sa pohybovali v oblasti mesta Nitry, resp. tam žili.“³⁵ V druhej časti state s názvom *Старобългарски езикови черти и възможност за словакизми в старобългарската книжнина* (Starobulharské jazykové črty a pravdepodobnosť slovákizmov v starobulharských písomnostiach) J. Stanislav uvádza niektoré slová a mená južnoslovanského, resp. starobulharského pôvodu (*mučénik, učénik*) alebo byzantsko-slovanské tvary (*satan, Toma, Ióna, Kliment* a iné), ako aj slová nachádzajúce sa v starobulharských textoch, ktoré možno objasniť v súvislosti so slovenským jazykovým územím (napr. moravizmus, resp. panonizmus *neprieznъ, uvarovati, neračeniје*).³⁶

Rozsahom najväčšia štúdia J. Stanislava *Към въпроса за изследването на Киевските листи* (K otázke výskumu Kyjevských listov) je venovaná 1050.

³² Станислав, Я.: Някои въпроси на старите отношения между българии и словаци. In: Език и литература, 1964, гоџ. 19., џ. 2, s. 2.

³³ Тамже, s. 4.

³⁴ Станислав, Я.: Имало ли е в Словакия старобългарска култура през IX век? In: Език и литература, 1964, гоџ. 19., џ. 6, s. 38.

³⁵ Тамже, s. 43.

³⁶ Тамже, s. 44.

výročiu smrti Klimenta Ochridského. Na základe výkladov jazykového materiálu aj s odkazom na práce niektorých popredných lingvistov a historikov J. Stanislav konštatuje, že „*nemožno pochybovať o tom, že Kyjevské listy odrážajú vývin jazyka a kultúrnych vzťahov Veľkej Moravy v období pred príchodom Konštantína a Metoda na toto územie. V tom čase boli jej hlavnými strediskami oblasti popri rieke Morave a Nitre, v Klimentovom živote sa uvádza aj rieka Dunaj*“³⁷ preto bude potrebné tradičné objasnenie pôvodu Kyjevských listov doplniť a korigovať, čo je bez využitia slovenského jazykového materiálu nemožné.

Ohlasy bulharských vedcov na dielo Jána Stanislava

Explicitným dôkazom úcty a rešpektu k dielu a osobnosti Jána Stanislava sú mnohé ohlasy bulharských vedcov na výsledky jeho celoživotného vedeckého bádania. V tejto súvislosti v prvom rade treba uviesť jednu z najvýznamnejších osobností bulharskej slavistiky, univerzitného profesora Ivana Lekova, vrstovníka Jána Stanislava (narodil sa v tom istom roku), s ktorým udržiaval dlhoročné kolegiálne a priateľské vzťahy. Profesor Lekov sa vo významnej miere zaslúžil o vývin a smerovanie slavistiky v Bulharsku, o rozšírenie tematiky slavistického bádania, zahrnul všetky slovanské jazyky do oblasti bulharských slavistických výskumov a v podstatnej miere prehĺbil vedeckú metodológiu.³⁸ Bol vedúcim Katedry slovanskej jazykovedy Sofijskej univerzity Klimenta Ochridského ako aj vedúcim Sekcie slovanskej jazykovedy Ústavu bulharského jazyka Bulharskej akadémie vied, členom redakčných kolégií niekoľkých bulharských jazykovedných periodík. Dlhé roky pôsobil vo funkcii podpredsedu Medzinárodného komitétu slavistov až po rok 1968 a po politickom škandále okolo jeho porovnávacej gramatiky slovanských jazykov *Кратка сравнително-историческа и типологическа граматика на славянските езици*, po ktorom z funkcie odstúpil. Vo svojich spomienkach na bulharských kolegov sa V. Blanár zmieňuje o tom, že toto dielo bolo stiahnuté z knižného trhu ešte v deň jeho vydania, „lebo pri analýze a typológii slovanských jazykov sa hovorí o macedónčine ako o osobitnom slovanskom jazyku.“³⁹ Ako sme už vyššie uviedli, J. Stanislav odkazuje na toto dielo v bibliografii prvého zväzku *Staroslovienskeho jazyka* s poznámkou, že sa oň opiera. Túto „v bibliografii nezvyčajnú poznámku“ komentuje E. Horák ako skutočnosť, ktorou „chcel slovenský slavista kolegiálne a solidárne podporiť svojho bulharského priateľa v čase, keď tento celkom sám stál proti všemocnej politickej moci so všetkou dôstojnosťou vedca“, „aj tým je jeho osobnosť v slavistike trvalo inšpiratívna.“⁴⁰ Hoci bol I. Le-

---

³⁷ Станислав, Я.: Към въпроса за изследването на Киевските листи. In: Език и литература, 1967, гоџ. 22, џ. 1, s. 23.

³⁸ Лашкова, Л.: За доайна на българската славистика - чл.-кор. проф. Иван Леков. In: Общност и многообразие на славянските езици. София: Академично славистично дружество, 1997, s. 6.

³⁹ Blanár, V.: Zo spomienok bulharských jazykovedcov. In: Словаците и словакистиката в България. София: Стилмати, 2009, s. 110.

⁴⁰ Horák, E.: Общност и многообразие на славянските езици, In: Slavica Slovaca, 34, 1999, 1, s. 87.

kov pozbavený aj iných funkcií a zasiahli ho ďalšie represívne opatrenia, rozsiahle slavistické dielo, ktoré po sebe zanechal, je nespochybniteľné a hodné úcty, stalo sa cenným východiskom bádania nielen bulharských, ale aj zahraničných slavistov.

Slovenčina sa dostala do pozornosti I. Lekova už na začiatku jeho porovnávacích výskumov slovanských jazykov. Jeho zásluhou sa po prvýkrát objavila aj v rozvrhu slavistov v akademickom roku 1947/48, keď prednášal teoretický kurz *západoslovanský jazykový systém*.⁴¹ Profesor Lekov bol aj iniciátorom myšlienky vypracovania *Slovensko-bulharského slovníka* stredného typu, ktorého sa spolu s V. Blanárom stal vedeckým redaktorom.⁴² Pravidelne informoval bulharskú odbornú ale i širšiu verejnosť o stave slavistiky v rozličných slovanských krajinách vrátane Slovenska.⁴³ V roku 1954 navštívil aj Bratislavu, kde sa na Bulharskom generálnom konzuláte zúčastnil besedy so slovenskými jazykovedcami a predniesol tam referát o stave a organizácii jazykovednej práce v Bulharsku. Prednášal aj na Filozofickej fakulte Univerzity Komenského na tému *Miesto bulharčiny medzi slovanskými jazykmi*.⁴⁴

Žiaľ, ani po takmer štyridsiatich rokoch od smrti profesora Lekova nie je jeho osobný archív, ktorý je uložený v depozitári Bulharskej akadémie vied, spracovaný a nemožno ním disponovať. Takže o jeho vzťahu k práci a osobe J. Stanislava zatiaľ výrečne svedčia iba prezentované vedecké názory slovenského slavistu, ktoré I. Lekov predkladá v mnohých svojich statiach i monografiách. Už na začiatku svojich komparatívnych výskumov mladý Lekov prejavil záujem o slovenčinu a svoje zistenia publikoval v pozoruhodnej štúdii *Отношение на среднословашки към южнославянската езикова група* (Vzťah strednej slovenčiny k južnoslovanskej jazykovej skupine) v r. 1937. Na niekoľkých miestach v štúdii konfrontuje postoje J. Stanislava a ďalších odborníkov k otázke južnoslovanských prvkov v strednej slovenčine.⁴⁵ Zo Stanislavových prác I. Lekov najčastejšie citoval jeho päťzväzkové fundamentálne dielo *Dejiny slovenského jazyka*,⁴⁶ ktoré je všeobecne najcitovanejšou prácou slovenského vedca v bulharskej jazykovednej slavistike. Bulharský slavista si svojho slovenského kolegu uctil aj po jeho skone uverejnením nekrológu *В памет на Ян Станислав* v poprednom bulharskom jazykovednom časopise *Език и литература*, kde okrem vedeckej erudície vyzdvihol jeho zmierlivú a láskavú povahu a jeho srdečný vzťah k bulharským kolegom.⁴⁷

⁴¹ Ivanova, D.: Z dejín slovakistiky. In: Kam smeruje slovakistika. Sofia: Heron Press, MMX, 2010, s. 12.

⁴² Slovensko-bulharský slovník (autori: Znepolski, S. - Ivančev, S. - Mára, K. - Romanska, C.; ved. redaktori: Lekov, I. - Blanár, V.). Sofia: Vydavateľstvo Bulharskej akadémie vied, 1970, s. 1149; (druhé vydanie 1979)

⁴³ Леков, Ив.: Словашка езиковедска хроника. In: Език и литература, V, 1949-1950, s. 93-95.

⁴⁴ Blanár, V.: Prof. Ivan Lekov v Bratislave. In Slovenská reč, 1955, roč. 20, č. 2, 1955, s. 121.

⁴⁵ Леков, Ив.: Отношение на среднословашки към южнославянската езикова група. In: Списание на БАН, vol. 27, 1937, s. 208, 209, 212, 226.

⁴⁶ Stanislav, J.: Dejiny slovenského jazyka. I-V. Bratislava: Vydavateľstvo Slovenskej akadémie vied, 1956-1973.

⁴⁷ Леков, Ив.: В памет на Ян Станислав. In: Език и литература, 1978, roč. 33, č. 1, s. 120.

Pozoruhodná je skutočnosť, že v štvrtom čísle toho istého ročníka časopisu *Език и литература* je uverejnený nekrológ za prof. I. Lekovom *В памет на професор Иван Леков*,⁴⁸ ktorý skončil rok po úmrtí J. Stanislava.

Ďalším bulharským vedcom, ktorý mal k Jánovi Stanislavovi veľmi blízky vzťah a ktorého pokladal za svojho duchovného učiteľa, bol popredný slavista a slovákista profesor Ivan Bujukliev. Svoj vzťah k slovenčine a k Slovensku si I. Bujukliev začal budovať už počas päťmesačného študijného pobytu na Univerzite Komenského v Bratislave (1966) a po opätovnom návrate na Katedru slavistiky a indoeuropeistiky Filozofickej fakulty UK, kde v rokoch 1967–1971 pôsobil ako lektor bulharského jazyka a literatúry. Počas tohto pobytu pod vedením J. Stanislava obhájil dizertačnú prácu *Štruktúra vzťahových viet v Supraslienskom kódexe* (1970), ako aj rigoróznou prácu pozostávajúcu zo šiestich štúdií so staroslovienskou tematikou. Prejavom jeho úcty k slovenčine a Slovensku bolo aj iniciovanie zriadenia samostatného študijného odboru slovakistiky na Katedre slovanskej jazykovedy Sofijskej univerzity sv. Klimenta Ochridského (1991), kde pôsobil ďalších 23 rokov, istý čas aj ako vedúci katedry. Za svoje vedecké, pedagogické i prekladateľské zásluhy v oblasti slovensko-bulharských jazykových a kultúrnych vzťahov a za osobný prínos pri konštituovaní univerzitnej slovakistiky v Bulharsku bol I. Bujukliev v r. 1994 ocenený Zlatou medailou FF Univerzity Komenského.⁴⁹

Z osobného rozhovoru s manželkou profesora Bujuklieva Svetlou Bujuklievovou sa dozvedáme, že v pozostalosti po významnom slavistovi a paleobulharistovi sa nezachovala jeho korešpondencia s profesorom Stanislavom. O vysokom hodnotení diela J. Stanislava však svedčia mnohé ohlasy i odkazy na jeho práce v rozličných porovnávacích štúdiách o slovanských jazykoch, ktoré I. Bujukliev uverejnil. Ako sme už vyššie uviedli, najviac citovaným dielom slovenského slavistu v Bulharsku sú *Dejiny slovenského jazyka*. V obsažnom a precíznom portréte Jána Stanislava, publikovanom pri príležitosti 90. výročia jeho narodenia, sa o tomto diele I. Bujukliev vyjadril, že „v slovanskej vedeckej literatúre neexistuje taký bohatý opis vývinu jazyka.“⁵⁰ Z tohto diela vychádzal aj pri písaní svojej gramatiky slovenského jazyka *Кратка словашка граматика*.⁵¹ Značnú časť článku *Ново славистично периодично издание* (Nové slavistické periodikum), v ktorom I. Bujukliev prináša správu o súdobej slovanskej slavistike a o založení slavistického vedeckého periodika *Slavica Slovaca* (tu je nesprávne uvedený rok vzniku

⁴⁸ Дуриданов, Ив.: В памет на професор Иван Леков. In: *Език и литература*, 1978, гоџ. 33, џ. 4, s. 136-138.

⁴⁹ Dobríková, M.: Za profesorom Ivanom Bujuklievom. In: *Slavica Slovaca*, гоџ. 50, 2015, 2, s. 180-181; Куцаров, Ив.: Славяните и славянската филология. Пловдив: Полиграфия А-Д, 2002; Хутянова, Я. - Зашев, Е.: Из историята на българистиката във Философския факултет на Университета „Ян Амос Коменски“ в Братислава. In: *Българистиката по света*. София: Акад. изд. „Проф. Марин Дринов“, 2009, s. 138-150.

⁵⁰ Буюклиев, Ив.: Проф. Д-Р Ян Станислав - формирането на учения, с. d., s. 137.

⁵¹ Буюклиев, Ив.: *Кратка словашка граматика*. София: СУ „Св. Климент Охридски“, 1995.

časopisu, s. 83),⁵² autor venoval aj rozboru štúdie J. Stanislava *Kontakty slovenčiny s inými slovanskými jazykmi v syntaxi*, kde konštatuje, že nespravodlivo zabudnutá stará téza B. Coneva si zaslúži opakované prehodnotenie.⁵³ Profesor Bujukliev je aj autorom nekrológu *Prof. Dr. Jan Stanislav*, ktorý vyšiel vo francúzštine v druhom čísle časopisu *Palaeobulgarica* v r. 1978.⁵⁴

Živou pamätníčkou vedecko-pedagogickej činnosti Jána Stanislava je aj bulharská vedkyňa, dlhoročná pracovníčka dialektologického oddelenia Ústavu bulharského jazyka BAV v Sofii, doc. Donka Vakarelska-Čobanska. V rokoch 1971-1974 pôsobila ako lektorka bulharského jazyka na Katedre slavistiky a indoeuropeistiky Filozofickej fakulty Univerzity Komenského a neskôr v rokoch 1992-1994 viedla Bulharské kultúrne a informačné stredisko v Bratislave. Počas svojho pôsobenia na Slovensku sa začala venovať porovnávaciemu výskumu bulharskej a slovenskej slovnej zásoby a v r. 1984 na FiF UK obhájila dizertačnú prácu *Lexikálno-sémantické paralely medzi bulharčinou a slovenčinou*.

Ako sme už vyššie uviedli, D. Vakarelska zhodnotila vedeckú prácu J. Stanislava pri jeho sedemdesiatke *Професор Д-р Ян Станислав на седемдесет години*.⁵⁵ Je aj autorkou nekrológu *Чл.-кор. проф. д-р. Ян Станислав (12. XII.1904 - 29. VII.1977)*, ktorý bol publikovaný v časopise *Български език*.⁵⁶

Súpis všetkých ohlasov bulharských vedcov na rozsiahle dielo Jána Stanislava presahuje možnosti tohto textu, preto na ilustráciu uvedieme iba niektoré mená. Zo staršej generácie bulharských slavistov a bulharistov odkazujú na výsledky prác veľkej postavy slovenskej jazykovedy najmä I. Dujčev, E. Georgiev, V. Georgiev, S. Ivančev, I. Duridanov, A. Minčeva, K. Ivanova. Tu je namieste spomenúť aj pozoruhodnú syntetizujúcu prácu Ivana Kucarova *Славяните и славянската филология* (Slovania a slovanská filológia) o svetovej i bulharskej slavistike, kde v osobitnej kapitole venovanej českej a slovenskej slavistike autor uvádza biografické i bibliografické údaje o Jánovi Stanislavovi.⁵⁷ O tom, že dielo J. Stanislava je inšpiratívne aj pre aktuálne uvažovanie súčasnej generácie bulharských vedcov, svedčia odkazy na jeho dielo vo vedeckých prácach N. Nikolovej, V. Panajotova, L. Jordanovej.

Predkladaný príspevok je prvým krokom v snahe o syntetizujúci pohľad na postavenie Jána Stanislava v kontexte bulharskej slavistiky. Uvedenými zisteniami nepovažujeme tento výskum za uzavretý. Pri ďalšom štúdiu archívu Jána Stanislava sa iste nájdu nové fakty k rozšíreniu a spresneniu témy.

⁵² Буюклиев, Ив.: Ново славистично периодично издание. In: Език и литература, 1, XXIII, 1968, s. 83.

⁵³ Тамже, s. 84-85.

⁵⁴ Вуюклиев, I.: Prof. Dr. Jan Stanislav. In: Palaeobulgarica, II, 1978, 2, s. 89-92.

⁵⁵ Вакарелска-Немова, Д.: Професор Д-р. Ян Станислав на седемдесет години, с. d.

⁵⁶ Вакарелска, Д.: Чл.-кор. проф. д-р. Ян Станислав (12.XII.1904 - 29.VII.1977). In: Български език, 1978, гоџ. 28, џ. 2, s. 171-172.

⁵⁷ Кучаров, Ив.: Славяните и славянската филология, с. d., s. 528-529.

Literatúra

- Blanár, V.: Prof. Ivan Lekov v Bratislave. Slovenská reč, 1955, roč. 20, č. 2, s. 121.
- Blanár, V.: V. medzinárodný zjazd slavistov v Sofii (16.-23. septembra 1963). In Jazykovedný časopis, 1964, roč. 15, č. 1, s. 76-82.
- Blanár, V.: Zo spomienok bulharských jazykovedcov. In: Словаците и словакистиката в България. София: Стигмати, 2009, s. 110-111.
- Буюклиев, Ив.: Ново славистично периодично издание. In: Език и литература, 1968, roč. 23, č. 1, s. 82-86.
- Буюклиев, I.: Prof. Dr. Jan Stanislav. In: Palaeobulgarica, 1978, roč. 2, č. 2, s. 89-92.
- Буюклиев, Ив.: Кратка словашка граматика. София: СУ „Св. Климент Охридски“, 1995.
- Буюклиев, Ив.: Проф. Д-Р Ян Станислав – формирането на учения. In: Език и литература, 1994, roč. 49, č. 2, s. 134-138.
- Československé přednášky pro V. mezinárodní sjezd slavistů v Sofii. Praha: Československý komitét slavistů. Nakladatelství ČAV, 1963, s. 376.
- Dobříková, M.: Za profesorem Ivanom Bujuklievom. In: Slavica Slovaca, 2015, roč. 50, č. 2, s. 180-181.
- Дуриданов, Ив.: В памет на професор Иван Леков. In: Език и литература, 1978, roč. 38, č. 4, s. 136-138
- Dvonč, L.: Bibliografia slovenskej jazykovedy za roky 1957-1960. Martin: Matica slovenská, 1962. 341 s.
- Език и литература - Хроника, кн. 5, 1964, s. 78-79.
- Horák, E.: Общност и многообразие на славянските езици. Сборник в чест на проф. Иван Леков. София, АСД, 1997. 348 с. In: Slavica Slovaca, 1999, roč. 34, č. 1, s. 86-88.
- Хутянова, Я. – Зашев, Е.: Из историята на българистиката във Философския факултет на Университета „Ян Амос Коменски“ в Братислава. In: Българистиката по света. София: Акад. изд. „Проф. Марин Дринов“, 2009, s. 138-150.
- Ivanova, D.: Z dejín slovakistiky. In: Kam smeruje slovakistika. Sofia: Heron Press, MMX, 2010.
- Jóna, E.: V. medzinárodný zjazd slavistov v Sofii. In Slovenská reč, 1964, s. 107-112.
- Куцаров, Ив.: Славяните и славянската филология. Пловдив: Полиграфия А-Д, 2002.
- Лашкова, Л.: За доайена на българската славистика - чл.-кор. проф. Иван Леков. In: Общност имногообразие на славянските езици. София: Академично славистично дружество, 1997, s. 8-14.
- Леков, Ив.: Отношение на среднословашки към южнославянската езикова група. In: Списание на БАН, 27, 1937, s. 203-236.
- Леков, Ив.: Словашка езиковедска хроника. In: Език и литература, V, 1949-1950, s. 93-95.

- Леков, Ив.: Славянското сравнително-историческо, типологично, описателно и при-ложно езикознание на V международен славистичен конгрес през 1963 година. Български език, 1964, кн. 2-3, s. 236-245.
- Леков, Ив.: В памет на Ян Станислав. In: Език и литература, 1978, гоџ. 33, џ. 1, s. 119-120.
- Славянска филология. Том I. Отговори на въпроси за научната анкета по езикознание. София: Издателство на БАН, 1963, s. 397.
- Slovensko-bulharský slovník (autori: Znepolski, S. - Ivančev, S. - Mára, K. - Romanska, C.; ved. redaktori: Lekov, I. - Blanár, V.). Sofia: Vydavateľstvo Bulharskej akademie vied, 1970, s. 1149.
- Stanislav, I.: Život v slove. Rozprávanie o profesorovi Jánovi Stanislavovi. Bratislava: Slo-venký spisovateľ, 1987.
- Stanislav, J.: O prehodnotení veľkomoravských prvkov v cyrilometodejskej literatúre. In: Сборник в чест на академик Александър Теодоров-Балан. София: Издание на Българската академия на науките, 1955, s. 357-363.
- Stanislav, J.: Dejiny slovenského jazyka. I-V. Bratislava: Vydavateľstvo Slovenskej akademie vied, 1956-1973.
- Stanislav, J.: Poznámky zo slovenskej a slovanskej historickej syntaxe. Československé přednášky pro V. mezinárodní sjezd slavistů v Sofii. Praha: Československý komitét slavistů. Nakladatelství ČAV, 1963, s. 83-86.
- Станислав, Я.: Кирило-методиевската традиция в Словашко. In: Език и литература, 1963, гоџ. 18, џ. 3, s. 3-10.
- Станислав, Я.: Някои въпроси на старите отношения между българи и словаци. In: Език и литература, 1964, гоџ. 19, џ. 2, s. 1-6.
- Станислав, Я.: Имало ли е в Словакия старобългарска култура през IX век? In: Език и литература, 1964, 6, s. 37-46
- Stanislav, J.: Slavisti v Sofii. In: Kultúrny život, 1964, гоџ. 19, џ. 37, s. 5.
- Stanislav, J.: Mirčev, K. - Kodov, Chr. Eninski apostol. Starobългарski pametnik ot XI. vek. Вългарска akademija na naukite. Sofia 1965, s. 264. In: Slavica Slovaca, 1966, гоџ. 1, џ. 1, s. 102-103.
- Станислав, Я.: Към въпроса за изследването на Киевските листи. In: Език и литература, 1967, гоџ. 22, џ. 1, s. 3-24.
- Станислав, Я.: Кирило-методиевската традиция в Словакия. In: Езиковедската българистика в Чехословакия. (Съставил Ян Петър). София: Наука и изкуство, 1987, s. 200-210.
- Stanislav, J.: Starosloviensky jazyk I - II. Bratislava: Slovenské pedagogické nakladateľstvo, 1978, 1987.
- Вакарелска-Немова, Д.: Професор Д-р. Ян Станислав на седемдесет години. In: Българ-ски език, 1975, гоџ. 35, џ. 1, s. 75-76.
- Вакарелска, Д.: Чл.-кор. проф. д-р. Ян Станислав (12.XII.1904 - 29.VII.1977). In: Българ-ски език, 1978, гоџ. 28, џ. 2, s. 171-172.